

IN MEMORIAM

WALTER MARKOV

1909–1983

Petindvajset let, vso tretjo četrtino tega stoletja, je bil Walter Markov profesor za občo zgodovino novega veka, nekakšna zvezda zgodovinskega inštituta univerze v Leipzigu, mednarodno zelo znan in priznan strokovnjak za zgodovino francoske revolucije 1789 in nacionalnih gibanj. Bil je, če tako rečemo, ena izmed izvoznih nalepk za kvaliteto znanstvenega ustvarjanja v Nemški demokratični republiki. Ob veliki popularnosti v socialističnem svetu je užival velik ugled tudi na zahodu, v Franciji, Italiji in Zvezni republiki Nemčiji. Markov je imel v tem času velik ugled ne samo kot znanstveni pisec, ampak tudi kot akademski učitelj. Bil je odličen in sistematičen predavatelj, vedno je šarmiral svoje poslušalce, med katerimi je bilo vedno nekaj inozemskih študentov.

Največjo popularnost in ugled si je profesor Markov pridobil s svojimi znanstvenimi deli o francoski revoluciji, predvsem o levih, ljudskih, demokratičnih libertiniističnih in egalitarističnih gibanjih. Kljub svoji marksistični in komunistični idejni inspiraciji Walter Markov ni bil tipični komunistični zgodovinar francoske revolucije. Tipično, konformno komunistično zgodovinopisje od Marxovega razmišljanja naprej zlasti po oktobrski revoluciji je kazalo predvsem interes za proučevanje jakobinske diktature kot nove levičarske voluntaristične oblike oblasti. Zlasti arhitekti boljše vizma in oktobrskere revolucije so se navdihovali in navduševali nad jakobinsko manjšinsko diktaturo, ki je uspela s silo izvesti družbeno preobrazbo. Markova pa so že od začetka bolj interesirala ljudska demokratična, protestna, egalitaristična in libertiniistična gibanja: sankiloti, besneži, hebertovci in podobni, ki so s svojim egalitarizmom in libertinizmom predstavljali klice bodočega socializma in bili sami žrtev jakobinske voluntaristične diktature. Na podlagi takšne usmeritve je Walter Markov s svojim znanstvenim opusom o francoski revoluciji precej blizu delu *Historie socialiste de la Revolution francaise*, ki ga je v začetku 20. stoletja napisal veliki francoski etični demokratični socialist Jean Jaures.

Tudi v svojem najboljšejnem sintetičnem delu o francoski revoluciji iz začetka sedemdesetih let, ki ga je napisal skupaj z Albertom Soboulom, je opaziti močne sledove takšne idejne in metodološke naravnosti. Kljub svoji očitni idejni usmerjenosti, ki je za drugače misleče sporna, ima delo s svojo bogato fotografijo in s svojim lepim načinom podajanja neko trajno objektivno prednost, in to mu priznavajo tudi v nemarksističnih krogih na zahodu, kjer je bilo tudi izdano.

Malo ljudi, v svetu in pri nas na Slovenskem ve, da je bil Walter Markov po očetu Slovenec in da je do mature hodil v šolo na Slovenskem ter v Srbiji in na Hrvaškem. Rodil se je 1909 v Gradcu očetu železničarskemu uradniku iz Slovenskih goric (pisal se je Mulec) in materi Nemki z Dunaja. Oče se je šele po prvi svetovni vojni iz socialističnega in estetskega motiva prepisal v Markov. Družina je v letih 1910–1925 živel v Ljubljani, vmes (1919–1922) tudi v Kranju, kamor je bil oče železniški uradnik prestavljen. V obeh mestih je Walter obiskoval osnovno šolo in gimnazijo. Hkrati z očetovimi službenimi premestitvami je Walter menjaval tudi kraje šolanja: 1925/26 Beograd in 1926/27 z maturo Sušak. Že v gimnaziji se je učil tujih jezikov (od matere je znal nemško) in sicer francoščine in ruščine. Po maturi mu je mati priskrbel študentsko stipendijo za študij zgodovine in evangelistične teologije na univerzi v Leipzigu. Po dobri nemški tradiciji je Markov v letih 1927–1934 zamenjal nekaj univerz (Köln, Berlin, Hamburg in Bonn) in študiral poleg prvotnih strok še zemljepis, filozofijo in slavistiko. Bil je odličen študent, znan in popularen zaradi svojega širokega in dobrega znanja tujih jezikov. Med študijem je bil politično zelo aktiven v nemški komunistični študentski organizaciji. Promoviral je julija 1934 (*summa cum laude*) v Bonnu z disertacijo *Serbien zwischen Österreich und Rußland 1897–1908* (izdal Kohlhammer Verlag, Stuttgart 1934).

V letih 1934–1935 je vodil antifašistično organizacijo na univerzi v Bonnu ter vzdrževal stike s Komunistično partijo Francije. Pri tem delu so ga aretirali in obsodili na 12 let zapora. Ob koncu vojne je bil med organizatorji vstaje zapornikov v kaznilnici Sigburg v Porenju.

V novembru 1946 se je vrnil k znanstvenemu delu: postal je asistent na univerzi v Leipzigu. Kot mnoge nemške levičarske antifašiste, npr. filozofa E. Blocha, ga je vleklo v sovjetsko cono, kjer je pričakoval graditev socialistične nemške družbe. Leta 1947 se je habilitiral z delom *Grundzüge der Balkandiplomatie* in že 1949 je bil izvoljen za rednega profesorja na univerzi v Leipzigu, kjer je ostal do upokojitve 1974. V letih ob izvolitvi je proučeval osvobodilni boj jugoslovanskih narodov in o tem tudi pisal. Leta 1950, v času informbirovske kampanje, je bil obtožen kot prijatelj Jugoslavije in titoist in režim ga je nameraval vreči z univerze. Zanj so se zavzeli njegovi

prijatelji iz politbiroja KP Francije in dosegli, da je lahko ostal na univerzi. Morda ga je to in ne samo mladostno zanimanje nagnilo, da se je sredi petdesetih let začel ukvarjati z zgodovino francoske revolucije 1789. Kot dober poznavalec teh dogajanj in po posvetu s svojim prijateljem Georgesom Lefebvrom – tedaj nesporno prvo avtoriteto za zgodovino francoske revolucije – se je odločil za proučevanje nekaterih vrzeli v sliki francoske revolucije, to je njenih skrajnih levih ljudskih demokratičnih, protestnih, egalitarističnih in libertinskih gibanj. Ze prve razprave – Grenzen des Jakobinerstaates (1955), Über das Ende der Pariser Sanschulottenbewegung (1956) – so kazale na nov pogled in zbudile v strokovnih krogih po svetu veliko zanimanja. Nato je 1957 izšla knjiga dokumentov o sankilotskem gibanju, ki jo je pripravil skupaj s francoskim kolegom podobne idejne usmeritve Albertom Soboulom. V tem času je pisal tudi še o razsvetljenstvu pri južnih Slovanih in ilirskih provincah, kar je v slovenski historiografiji še premalo upoštevano.

Konec petdesetih let je imel kot vsa skupina leipziških profesorjev okoli Ernsta Blocha zopet težave z režimsko ofenzivo zoper revizioniste. Tokrat ga je pred težjo usodo rešilo naključje. Leta 1960 je dobil prošnjo nigerijske vlade (poslal mu jo je njegov bivši leipziški študent, ki je tačas napredoval v nigerijskem prosvetnem ministrstvu), naj pride za dve ali tri leta predavat v Nigerijo in tam postavi temelje za moderno zgodovinsko proučevanje. Markov je sprejel povabilo, prebil v Nigeriji skoraj tri leta in se tu sprijemal s problematiko kolonializma, nastanka narodov v tretjem svetu in narodnoosvobodilnih gibanj – s svojim tretjim pomembnim znanstvenim področjem.

Po vrnitvi v Leipzig je nadaljeval proučevanje francoske revolucije, zvest svoji prvotni usmeritvi k francoski skrajni levici. Rezultat tega dela so številne razprave in knjige o Babeufu, Jasquesu Rouxu, o odnosu Karla Marxa do J. Rouxa. Izhajale so v NDR pa tudi v Franciji in Markovu dvigale ugled najboljšega, najbolj objektivnega zgodovinarja francoske revolucije v socialistični vzhodni Evropi.

Leta 1973 je izšla nekakšna sinteza njegovih misli in spoznanj o francoski revoluciji, ki jo je napisal skupaj s prijateljem Soboulom: Die Große Revolution der Franzosen. Knjiga je doživela več izdaj v NDR pa tudi na zahodu (Francija, ZR Nemčija). Ob 200. obletnici francoske revolucije in avtorjevi 80-letnici smo jo dobili tudi v slovenskem jeziku, pri Cankarjevi založbi.

O znanstveni in predavateljski briljanci Walterja Markova so se lahko pričevali nekateri Slovenci, ki so bili na obisku na univerzi v Leipzigu, ali so pri njem celo študirali kakšno leto.

Ostale slovenske zgodovinarje je šarmiral in prepričal ob svojem obisku v Ljubljani v jeseni 1983, ko je na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete predaval o razvoju historiografije v NDR, na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti pa o levih strujah v francoski revoluciji. Markow je bil od leta 1961 član Nemške akademije znanosti v Berlinu in od 1964 član Saške akademije znanosti v Leipzigu. Imel je precejšnje število učencev, ki so se uveljavili v nemški zgodovinski znanosti. Bil je vitalna natura in se je dolgo upiral raku. Umrli je 3. julija 1993 v Berlinu.

Janko Prunk

ŠOLSKA KRONIKA

Zbornik za zgodovino šolstva

Slovenski šolski muzej v Ljubljani izdaja svoje glasilo, ki izhaja kot vsakoletni zbornik s tradicijo leta 1964 nastalega zbornika šolsko-pedagoških muzejev v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu. Kot specializirana slovenska revija za zgodovino šolstva in pedagogike predstavlja včerajšnji utrip naših šol in je s svojim sporočilom obrnjena h koreninam, iz katerih raste tudi današnji šolski dan.

Revija je odprta za zgodovinarje, pedagoge, slaviste in vse šolnike, pa tudi za zgodovinske krožke, ki s svojimi prispevki predstavljajo raziskovalne rezultate s področja zgodovine šolstva od študij, objav virov, spominskih zapisov in poročil o publikacijah. Objavlja pa tudi bibliografijo za slovensko zgodovino šolstva.

Zbornik za zgodovino šolstva: Šolska kronika je na voljo naročnikom in drugim na sedežu uredništva v Slovenskem šolskem muzeju, Plečnikov trg 1 v Ljubljani.